

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยประเมินสถานการณ์การเด็กและเยาวชน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ปัญหาของเด็กและเยาวชน บทบาทของกลุ่ม/องค์กรที่ดำเนินงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน และสร้างเครื่องประจักษ์ด้านเด็ก ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ระยะเวลาตั้งแต่เดือนกันยายน 2546 – สิงหาคม 2547 (1 ปี) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงปริมาณและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า

1) การก่อรูปคณะทำงานวิจัย และการก่อตัวของกลไกประชาคมด้านเด็ก ได้เริ่มจากการชักชวนกัลยาณมิตรที่คุ้นเคยทั้งภาครัฐและเอกชน ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการทำงานด้านเด็ก มาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ใช้โจทย์การวิจัยและกลไกประชาคมเด็กไปร่วมกันขับเคลื่อนกระบวนการโดยใช้ฐานข้อมูลจากการวิจัย ทำให้มีพลังมากขึ้น เงื่อนไขสำคัญที่พบคือ “ตัวนักวิจัยและบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก” มีความสำคัญในการขับเคลื่อนงานวิจัยและพัฒนาประชาคมด้านเด็ก

การจัดกลไกวิจัยประชาคมเด็กที่ใช้นักวิจัยเป็นฐาน ทำให้สามารถเข้าไปเก็บข้อมูลในหน่วยงานที่ตนเองสังกัดอยู่หรือหน่วยงานที่เป็นเครือข่ายการทำงานเดิมของตนเอง เป็นไปได้ด้วยความสะดวก และสามารถเข้าถึงข้อมูลเชิงลึกได้ อย่างก็ดีพบว่าหลายหน่วยงานยังไม่มีการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ และข้อมูลยังกระจัดกระจายอยู่ที่ตัวบุคคลผู้รับผิดชอบงานในหน่วยงานเป็นหลัก ขาดการใช้ข้อมูลร่วมกัน บางแห่งไม่ได้นำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดเก็บ และการเปลี่ยนโครงสร้างองค์กรและผู้รับผิดชอบงานทำให้ข้อมูลกระจัดกระจายและสูญหายไปด้วย และการจัดเก็บข้อมูลแต่ละองค์กรก็ใช้ฐานที่แตกต่างกันทำให้ข้อมูลมีความทับซ้อนและแตกต่างกันไป

2) สถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนจังหวัดน่าน พบว่า ในปี 2546 เด็กอายุ 0-5 ปี มีภาวะโภชนาการปกติเพียงร้อยละ 85.96 ซึ่งต่ำกว่าเป้าหมายของแผนฯ เด็กที่ได้รับผลกระทบจากเอดส์ จำนวน 478 คน จากที่มีผู้ติดเชื้อเอดส์จำนวน 632 คน, เด็กยากจน ในปีพ.ศ. 2545 ข้อมูลจากที่ทำการปกครองจังหวัดน่าน มีจำนวน 232 คน โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน จำนวน 580 คน, เด็กกำพร้าและถูกทอดทิ้ง ปีพ.ศ. 2545 ข้อมูลจากที่ทำการปกครองจังหวัดน่าน มีจำนวน 679 คน โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่านในปีพ.ศ. 2546 มีจำนวน 240 คน, เด็กที่เกิดจากมารดาระหว่างจำคุก ในปีพ.ศ. 2546 ข้อมูลจากเรือนจำจังหวัดน่าน มีจำนวน 4 คน, เด็กพิการทางกาย ในปี พ.ศ. 2546 ข้อมูลจากศูนย์การศึกษาพิเศษ พบว่า มีจำนวน 1,695 คน, สำนักงานพัฒนาสังคมและสวัสดิการจังหวัดน่าน มีจำนวน 150 คน, เด็กพิการทางจิต ปีพ.ศ. 2546 ข้อมูลจากศูนย์การศึกษาพิเศษ มีจำนวน 148 คน สำนักงานพัฒนาสังคมฯ มีจำนวน 6 คน, เด็กพิการทางการมองเห็น ปีพ.ศ.2546 ข้อมูลจากศูนย์การศึกษาพิเศษ มีจำนวน 423 คน สำนักงานพัฒนาสังคมฯ มีจำนวน 45 คน, เด็กพร่องการได้ยินสื่อความหมาย ปีพ.ศ. 2546 ในโรงเรียนศึกษาพิเศษน่าน

มีจำนวน 89 คน ศูนย์การศึกษาพิเศษ มีจำนวน 787 คน สำนักงานพัฒนาสังคมฯ มีจำนวน 138 คน, เด็กพร่องทางสติปัญญาและพัฒนาการ ปี พ.ศ. 2546 จากข้อมูลของโรงเรียนศึกษาพิเศษ มีจำนวน 249 คน สำนักงานพัฒนาสังคมฯ มีจำนวน 206 คน ศูนย์การศึกษาพิเศษ มีจำนวน 580 คน, เด็กพัฒนาการบกพร่องหรือออทิสติก ในโรงเรียนศึกษาพิเศษ ปีพ.ศ. 2546 มีจำนวน 21 คน

เด็กถูกทำร้ายร่างกาย ปีพ.ศ. 2546 ข้อมูลจากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น่าน มีจำนวน 7 คน ข้อมูลเด็กถูกทำร้ายร่างกายที่เป็นคดี จากสถานีตำรวจภูธรจังหวัดน่าน มีจำนวน 63 คน เด็กชาวเขาถูกล่อลวงให้ไปบวชที่วัดสว่างภพจังหวัดพุมธานี มีจำนวน 163 คน ขณะนี้ได้เดินทางกลับภูมิลำเนา 118 คน คงเหลือ 45 คน, เด็กถูกข่มขืน ถูกฉกฉวยลักพาตัว ข้อมูลจากสถานีตำรวจภูธร มีจำนวน 18 คน สำนักงานพัฒนาสังคมฯ มีจำนวน 31 คน, โรงพยาบาลน่าน มีจำนวน 16 คน, ข้อมูลศูนย์ขวัญน่าน พบว่าผู้เข้ารับการบำบัดยาเสพติดส่วนใหญ่เป็นเด็กและเยาวชน

ข้อมูลสถานการณ์ปัญหาเด็กและเยาวชนที่เก็บได้ส่วนใหญ่เป็นข้อมูลเฉพาะที่หน่วยงานนั้นๆ ได้ให้บริการช่วยเหลือ จึงไม่อาจเป็นตัวแทนของจังหวัดน่านทั้งหมดได้ แต่อย่างไรก็ตามจากศึกษาพบว่าข้อมูลเหล่านี้เป็นเพียงส่วนของภูเขาน้ำแข็งที่โผล่พ้นน้ำมาให้เห็นเท่านั้น ยังมีข้อมูลเด็กด้อยโอกาส เด็กภาวะยากลำบากต่างๆ อีกจำนวนมากที่ไม่ได้เข้ามาสู่ระบบข้อมูลที่เป็นทางการ ทำให้ไม่ได้รับการดูแลส่งเสริมช่วยเหลือ เป็นสถานการณ์ช่วยเตือนว่าหากไม่มีการป้องกันแก้ไขปัญหายังรุนแรงและซับซ้อนมากขึ้นกว่านี้

3) การขับเคลื่อนประชาคมด้านเด็ก ได้ใช้นักวิจัยเป็นฐานเชื่อมต่อกับเครือข่ายองค์กร และสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในพื้นที่ โดยทีมวิจัยได้นำข้อมูลการวิจัยไปเสนอในเวทีต่างๆ เพื่อให้เห็นประเด็นปัญหาร่วมกัน และช่วยกันขบคิดต่อและหาทางออกร่วมกัน ผลของการจัดเวทีทำให้เกิดเครือข่ายคนทำงานด้านเด็กมากขึ้น ได้ประเด็นปัญหาและแนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนมากขึ้น รวมทั้งเกิดรูปธรรมของความร่วมมือในการทำงานด้านเด็กหลายเรื่อง ซึ่งการเคลื่อนไหวที่สำคัญได้แก่ เวทีแก๊งค์เด็ก, ศูนย์ประสานเด็กด้อยโอกาส, เวทีคลังสมองท้องถิ่นน่าน, เครือข่ายครอบครัวเข้มแข็ง, เวทีเด็กเก่งดีมีสุข, เวทีคลีขยายคลายปมกรณีเด็กวัดสว่างภพ, เวทีประชาคมด้านเด็ก รวมทั้งการเชื่อมโยงกับการดำเนินงานตาม พรบ.คุ้มครองเด็กด้วย นอกจากนี้ทีมวิจัยยังได้พัฒนาศักยภาพเยาวชนในการศึกษาวิจัยพื้นที่ดี/พื้นที่เสี่ยง โดยผ่านกระบวนการศึกษา การคิด และวิเคราะห์จากมุมมองของเด็กเอง

อย่างไรก็ตามกลไกการขับเคลื่อนประชาคมด้านเด็กยังเป็นเพียงกลุ่มอาสาสมัครกลุ่มเล็กๆ ที่รวมตัวกัน ยังต้องอาศัยกระบวนการรื้อเครือข่ายคนทำงานด้านเด็กอีกมากเพื่อให้การเคลื่อนไหวมีพลังมากขึ้นสามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็กและเยาวชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

คำหลัก : เด็กและเยาวชน, เด็กด้อยโอกาส, สถานการณ์ปัญหา, ประชาคม

Abstract

The project on Child Civic Society and their Analysis of Situation and Development Interventions of Children in Nan Province.

The purposes of the research were to study child and youth's problems, the roles of people or organizations that are concerned about child and youth, and to establish child civic Society networks. The Participatory Action Research (PAR) was taken to this research. It took 1 year for studying, September 2003 – August 2004. Quantitative statistics was used for analyzing data and content of the research. The results were as follows;

1. The initiation of the research team and Child Civic Society mechanism were established by persuading a group of people who took a role or worked for child civic society to share their experiences and work together. Research's questions, child mechanism and research data were the base for operating the process. The main condition for this research was *"The research team and their roles were very important for operating the research and developing child civic society"*.

The research team were the main base for child civic society management, and therefore they were able to collect data in their own offices or networks easily. Moreover they could collect specific data for the research.

However, it was found that the most of offices or organizations had not collected their data systematically. Their data were scattered, because they lack of using information technology for collecting data, they usually change their structures of organization or personnel, or the different methods of each organization for collecting their data were causes of different and overlapped data.

2.The Situations of Nan Child and Youth problems were collected from In-depth Studying and data collecting from organizations that work on Child and Youth, the study found that children, age 0-5 years old , have problems on nutrition children are effected from HIV, poor children, orphans, disabled children, children were lured, child abuse and children related with addictive drugs.

The most of the collected data about child and youth's problems were specific for each office or organization, so they could not be the representatives of all Nan Child and youth situation.

However, it was found that data of this research are only one part of all data. There are some data that are hidden, such as the data of poor children which were still informal information, therefore these children lacked of opportunity for supporting. These situations remain that if we do not try to protect and solve, these problems will be more violent and complicated.

3. The research team was the base for operating child civic society process, and connecting with other organization, networks including co-operate real situations or problems in the area to each other.

The research team had presented research data to public for discussing and solving problems. The results of the presentations had expanded more child civic society networks. All problems and the ways for developing were more outstanding.

There are many child forums established among several groups, such as Child Gang forum, Co-coordinative center of less opportunity Children, Nan local brain storming forum, Strength family network, Keng Dee Mee Sook child forum, The forum for child problem solution: a case of Wat Swangphop, and Child Civic Society forum, including co-coordinating with the networks which work on Child Protection Bill.

Moreover the research team had developed the capacity of youth by study on the good and risk areas through the process of thinking and analyzing.

However, the mechanism of child civic society was still a small group of volunteers who had just co-coordinated. The process will be efficiency if there were more people who work for child networks in order to be able to protect and solve child and youth problems permanently.